

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

ISBN 978-617-8430-05-4

© НУ «Одеська юридична академія, 2024
© Автори статей, 2024

Зміст

ПРИВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.....	22
---	----

СЕКЦІЯ 1. ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

<i>Ківалов Сергій Васильович</i> СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ІЗ СУМІЖНИМИ КАТЕГОРІЯМИ.....	24
<i>Тодошак Олег Володимирович</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ ЗА ЯКІСТЬ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ НУ «ОЮА»).....	26
<i>Біла-Тіунова Любов Романівна</i> ОКОЕМІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА АДМІНІСТРАТИВНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	29
<i>Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна</i> ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ.....	32
<i>Голоядова Тетяна Олексіївна</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОСКАРЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	34
<i>Даниленко-Негара Юлія Сергіївна</i> ЩОДО ПИТАННЯ ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ПОВЕДІНКИ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	36
<i>Закаленко Олена Василівна</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ	38
<i>Козачук Діана Анатоліївна</i> МОРАЛЬНІ ЗАОХОЧЕННЯ ЯК МЕТОД СТИМУЛЮВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	41
<i>Маслова Яна Іванівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОМПЕТЕНЦІЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	44
<i>Негара Родіон Віталійович</i> ПОСАДОВІ ОСОБИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА В АНТИКОРУПЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	46
<i>Неугодніков Андрій Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	48
<i>Осадчий Анатолій Юрійович</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ НОРМ, ЯКІ ВСТАНОВЛЮЮТЬ АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ, В СИСТЕМІ ПРАВА	50
<i>Панфілов Олег Євгенович</i> ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ІТ-КОМПАНІЙ.....	52
<i>Сандул Яна Миколаївна</i> НАЧАСНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	55
<i>Сідор Михайло Іванович</i> БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ	56
<i>Слободянюк Марина Анатоліївна</i> ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	59
<i>Стрельников Андрій Вікторович</i> ПРОБЛЕМИ ВІДНЕСЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ДО СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	61
<i>Фролова Євгенія Ігорівна</i> ЩОДО СУТНОСТІ ЗАХОДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	63
<i>Манчул Марія-Діана Дмитрівна</i> НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРАВОВУ ПРИРОДУ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ...	66
<i>Назарчук Анастасія Валеріївна</i> ДО ПИТАННЯ СУТНІСНО-ПОНЯТІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ.....	68
НЕОДНОРІДНІСТЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ОЦІНЮВАЧІВ ТА ЕКСПЕРТІВ	70
<i>Новак Анастасія Олександрівна</i> ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВОГО СПОРУ	73
<i>Піть Ігор Юрійович</i> ПРОБЛЕМА ОКРЕСЛЕННЯ СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ....	75
<i>Пономаренко Віталій Віталійович</i> НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК РОЗПОРЯДНИК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ	78

Козачук Діана Анатоліївна
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
кандидат юридичних наук, доцент

МОРАЛЬНІ ЗАОХОЧЕННЯ ЯК МЕТОД СТИМУЛЮВАННЯ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Пошук нових форм взаємодії влади з громадянами актуалізує питання застосування заохочувального впливу на людину як взаємоприйнятної і взаємокорисного способу моделювання поведінки. Його безспірна перевага полягає у гнучкості, здатності швидко реагувати на зміни умов, формуванні стійкої мотивації суб'єктів впливу у довготривалій перспективі. Легалізація найбільш ефективних практик стимулювання здатна надати йому якості прогнозованості і гарантованості, забезпечуючи тим самим імпульс для подальшого розвитку й удосконалення. Особливо це є важливим для сфери публічного управління, в якій відчувається криза довіри, критичний дисбаланс між рівнем розвитку громадянського суспільства, інтегрованості цифрових технологій й використовуваної публічною владою інструментарію.

Можна констатувати, що визнання важливості використання заходів заохочення є, здебільшого, інерційним продовженням радянської та пострадянської традиції, і рівень їх адаптованості до сучасних умов залишається досить низьким. Зміна парадигми вимагає принципово інших підходів до їх правового регулювання, застосування, урізноманітнення.

Переважна більшість заохочувальних адміністративно-правових заходів безпосередньо пов'язана з «наднормальною» поведінкою суб'єкта, що схвалюється суспільством, державою. Як і заходи примусу, заходи заохочення є реакцією на акт поведінки, причому у випадку заохочення, поведінка завжди має бути в активній формі. Найчастіше дії, що є підставою заохочення, позначають як заслугу, причому факт вчинення дії, що підпадає під ознаки заслуги, не є гарантованою підставою для застосування заходу заохочення. Зважаючи на специфіку механізму стимулюючого впливу на особу при застосуванні заохочення, ці заходи слід розглядати у кореляції з правом, а не обов'язком: правом суб'єкта застосувати заходи заохочення і правом особи прийняти заохочення. Як уявляється, підвищення ролі заохочувальних адміністративно-правових заходів у досягненні мети соціальної справедливості дозволяє говорити про обов'язковість застосування заохочення в окремих випадках, але згода особи прийняти заохочення має залишатися безумовною.

Процесуальна складова заохочувальних адміністративно-правових заходів має певні особливості. По-перше, застосування заходів заохочення в адміністративно-правовій сфері перебуває поза межами адміністративного процесуального регулювання і тривалий час визнавався різновидом адміністративної процедури. Водночас, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративну процедуру» [1] дискусія щодо природи процесуального аспекту заохочення в сфері публічного адміністрування має бути поновлена. По-друге, нормативна визначеність порядку застосування заохочувальних адміністративно-правових заходів є вкрай неоднорідною.

Спільним призначенням заохочувальних заходів є стимулювання удосконалення і розвитку суспільних відносин з використанням методу позитивної мотивації. Суб'єкт права поводить себе відповідно до загальноприйнятої моделі очікуваної поведінки, однак, коли дії особи пов'язано з «надвиконанням» її обов'язків, коли вони виходять за свою добродішність за рамки обов'язку, це є «наднормальність», або надлишок добродішності [2, с. 7879], тобто заохочувальні заходи є способом скеровуючого впливу на волю особи щодо здійснення дій, корисних з погляду держави [3]. При цьому, спонукання має вираження у формуванні зацікавленості до здійснення бажаних вчинків шляхом усвідомлення можливості отримання матеріальної або моральної винагороди, користування благами понад загальноприйняту норму.

Заохочувальні адміністративно-правові заходи в публічному управлінні є сукупністю способів державно-владного впливу, спрямованих на створення сприятливих умов, що обумовлюють спонукання суб'єктів адміністративно-правових відносин до здійснення певних дій, корисних із точки зору суспільства і держави, шляхом створення зацікавленості в одержанні додаткових благ, які одночасно є стимулом щодо соціально-активної правової поведінки. Специфіку заохочувальних адміністративно-правових заходів слід доповнити таким рисами: 1) встановлені нормами адміністративного права; 2) є не обов'язковим, але бажаним наслідком заохочувального вчинку; 3) застосовуються суб'єктами публічного адміністрування; 4) передбачають згоду особи, що заохочується; 5) формують не лише персональну мотивацію особи, яку заохочено, але й мотивацію невизначеного кола осіб, обізнаних із ситуацією, чий внутрішні мотиваційні детермінанти потребують зовнішнього підкріплення.

У зовнішніх відносинах публічного управління мають досить високий потенціал усі їх різновиди: моральні, матеріальні й статусні. Моральна складова заохочення є обов'язковим елементом створення належної мотивації особи. Готовність і бажання людини зайняти активну позицію в суспільних процесах, сприяти їхньому розвитку, якісно і продуктивно виконувати свою роботу є головною метою заохочувального впливу у сфері публічного адміністрування. Мотивація формується як наслідок психолого-емоційних реакцій, що опосередковані моральними складовими особистісних якостей людини. Відтак, усі заходи заохочення так чи інакше містять моральну компоненту.

Характеризуючи моральні заохочення, слід відзначити декілька важливих аспектів. По-перше, моральна складова є притаманною усім видам заохочення. В цьому разі йдеться про «чистий» моральний вплив без опосередкованих матеріальних і статусних наслідків. По-друге, моральні заходи заохочення можуть бути передумовою, підґрунтям застосування інших видів заохочення, але це не означає його другорядності або відсутності самостійного значення. По-третє, більшість моральних заходів заохочення не належать до правових, а мають організаційний характер. Інколи їх важко розмежувати у зв'язку з тим, що правові наслідки застосування моральних заохочувальних адміністративно-правових заходів мають неочевидний характер.

Усталене уявлення про порівняно нижчу ефективність моральних заохочень сформувалося під тривалим впливом наративу про домінування матеріальних прагнень людини. Склалася парадоксальна ситуація, коли у працях вітчизняних дослідників визнається важливість моральних стимулів, підкреслюється їхній мотиваційний потенціал, формування стійкої ініціативності, відповідальності, креативності [4; 5], натомість активізації їхнього нормативного забезпечення і практичного застосування не спостерігається.

Однією з причин низького рівня застосування заходів морального заохочення є те, що їхній потенціал може бути реалізований тільки за умови збалансованої відповідності між заохочувальним вчинком і заходом, що застосовується. На теперішній час усі нормативні приписи, які визначають підстави для застосування заходів заохочення, оперують оціночними категоріями, як-от «видатна заслуга», «особлива заслуга», «особиста заслуга», «видатний внесок» тощо, не розкриваючи їхнього змісту, навіть якщо йдеться про конкретну сферу діяльності [6; 7].

Безперечно, при визначенні «наднормової поведінки» не може бути у повному обсязі застосовано підхід, аналогічний визначеному складу правопорушення як підстави для застосування відповідного правового заходу. Для вирішення цього питання можна виходити з поділу заохочувальних вчинків на екстраординарні заохочувальні дії і множинні ординарні дії, які за ознакою систематичності переходять у категорію заслуги. Щодо екстраординарних дій – градація заохочення має виходити із ступеня позитивного впливу на суспільні відносини. При цьому, як уявляється, якщо можна застосувати прямі методи вимірювання суспільно-корисного результату (якісні або кількісні показники) – слід застосовувати матеріальні або статусні заохочення. Якщо ж результативність не піддається прямому вимірюванню, або суспільно-корисний результат є значно відтермінованим від фактичної дії – доцільно застосовувати моральні заохочення, що не виключає поєднання їх іншими видами заохочень.

Слід звернути увагу на застосування моральних заохочень за результатами конкурсу, які можуть містити як окремий елемент показники оцінювання якості діяльності особи. Варто врахувати, що ефективність заохочувального впливу є перемінною, яка залежить від багатьох зовнішніх факторів: історичні періоди, стан економіки, рівень життя, домінуючі ідеологічні цінності тощо. Тому система заохочувальних адміністративно-правових заходів і підстав їх застосування має періодично переглядатися і коригуватися.

Крім того, вид заохочення і заохочувальний вчинок мають суттєву особливість кореляції. Так, наприклад, меценатство, благодійність, волонтерство, що пов'язані з матеріальними витратами особи, як правило, не можуть бути ефективно простимульованими застосуванням матеріальних же заходів заохочення. Визнання подібного роду заслуг має найбільш ефективний прояв у моральних заохоченнях, які можуть також поєднуватися зі статусними елементами у якості додаткових заходів. Безперечно, існують позитивні приклади ефективного стимулювання волонтерства шляхом встановлення податкових пільг [8]. Як уявляється, це є хорошим прикладом того, що пільги не слід розглядати як заохочення, адже у цьому випадку задіяно компенсаторні механізми. На жаль, спеціалізованих досліджень цього питання не здійснювалося, проте вони можуть бути надзвичайно корисними при подальшому удосконаленні системи моральних заохочувальних адміністративно-правових заходів.

Як підвид заохочувальних адміністративно-правових заходів, моральні заохочення відповідають таким ознакам: 1) здійснюють стимулюючий вплив, заснований лише на емоційно-психологічних властивостях людини; 2) їхнім результатом є публічне визнання заслуги, схвалення результату діяльності особи; 3) формує мотивацію особи й оточення на подальше здійснення суспільно-корисної поведінки, не створюючи при цьому подальших очікувань; 4) стимулюючий вплив спрямовано на потреби людини у самореалізації, визнанні власної значущості, цінності результатів діяльності.

Список використаних джерел

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
2. Heinrich C., Marschke G. Incentives and their dynamics in public sector performance management systems. *Journal of Policy Analysis and Management*. 2010. Vol. 29, Iss. 1. P. 183–208. URL: https://econpapers.repec.org/article/wlyjpmgt/v_3a29_3ay_3a2010_3ai_3a1_3ap_3a183-208.htm
3. Чистоклетов Л. Г. Деякі аспекти адміністративного заохочення. URL: <https://zenodo.org/records/3678841>
4. Колдашов А. О. Сучасний стан правового регулювання заохочень державних службовців. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2023. Вип. 79, ч. 1. С. 316–321. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/10/55.pdf>
5. Bila-Tiunova L., Panova N., Frolova Y. Encouragement as a method of managing social relations: applied significance in public service. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8, N 3. P. 20–27. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/7cf5/30bebf8ed3dff861668d9e6706127b3bb309>
6. Про державні нагороди : Закон України від 16.03.2000 р. № 1549-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1549-14#Text>
7. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
8. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2012 р. № 2755VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Ключові слова: публічне управління, методи публічного управління, стимулювання, заохочення, моральні заохочення.

Keywords: public administration, methods of public administration, incentives, encouragements, moral incentives.